

Tako to drugdje rade

Vesna Veža, Zagreb

Imala sam sreću u dva navrata dulje boraviti u inozemstvu. Ono što me je tamo osobito zanimalo bio je sustav obrazovanja o kojem sam doznavala prateći svoju djecu kroz osnovnu i srednju školu, surađujući u udruženjima roditelja i škole te posjetama raznim školama. Kao kolegica svugdje sam bila dobrodošla.

Prvi takav boravak bio je u američkoj saveznoj državi *Maryland*, okolica *Washington, D.C.*. Tamo smo proveli jednu školsku godinu. Evo ponešto od mojih dojмова. Odabrala sam pisati o iskustvima koja su drukčija od onih u nas pa će stoga možda biti čitateljima zanimljivija.

Nakon provjere kartona cijepljenja i svjedodžbe prvog razreda osnovne škole moja je kći upisana u drugi razred, točnije u razred gdje Kenny, a ne kao u nas, u razred *a*, *b* ili *c*. Svaki nastavnik dobiva samo okvirni program pa sam kreira svoj izvedbeni i bira udžbenik. Sve do kraja obrazovanja male Amerikance prati ime učitelja koji su mu predavali. I u srednjoj školi nije drukčije, učenik će imati predmet *Calculus Mrs. Walsek*.

Nastava je uvijek ujutro, nema turnusa. U 8 sati pred školom je niz žutih školskih

autobusa koji dovoze djecu s udaljenijih prebivališta. Na vratima škole svakog jutra djecu dočekuju ravnatelj i dežurni nastavnici: *Hal-lo! Good morning!*

Pogled na učionicu otkriva prostoriju koja izgleda kao soba za dnevni boravak. Zidovi su puni učeničkih radova, fotografija djece, panoa s obrađenim sadržajima učenja. Svaki učenik ima klupu s jednim mjestom a o tipu nastavnog sata ovisi kako će klupe biti složene. Na likovnom su po četiri klupe zajedno; kad se pišu testovi, klupe su odvojene, svaka za sebe. Raspored se po potrebi promijeni i po tri puta dnevno.

Kad nastavnik priča priču, djeca sjede na sagu koji je *slučajno* tu. I računalo je u uglu. Poklonio ga je jedan roditelj da se djeca navikavaju na nj. Primjenjivat će ga nešto kasnije. U petom razredu već postoji niz programa za uvježbavanje gradiva. Primjerice, kroz igru se određuje položaj točaka u koordinatnom sustavu, vježbaju se pojmovi *sinus* i *kosinus* kuta pravokutnog trokuta.

Školska ploča nema istu ulogu kao u našim razredima. Nema mnogo pisanja po ploči. Na svakom satu na kojem sam bila, od početka osnovne pa do završnih razreda srednje

škole, uočila sam na ploči samo plan rada za taj dan ili sat: *Danas ćemo...* Planiranje i organizacija života općenito, za Amerikance je vrlo važno i od malih nogu ih u tom smislu i odgajaju.

Prva tri razreda osnovne škole prolaze kroz igru, vrlo polako. Tablicu množenja svladavaju tek u trećem razredu. Već tada se počinju odvajati učenici paralelnih razreda u skupine naprednih, prosječnih te onih kojima učenje teško ide. To rade s matematikom i engleskim jezikom. Da bi se ovo provelo, u školi postoje učitelji koji nemaju svog razreda, nego se specijaliziraju za rad s posebnim skupinama te uskaču u zamjene.

Šireći krug poznanstava došla sam do Mary Walsek, profesorice matematike *Walt Whitman High School* u Bethesoli. Ona me je pozvala na svoje sate i sate svojih kolega.

Ispred škole su dva parkirališta, jedno čuvano, za nastavnike, drugo za učenike. Amerikanci već sa 16 godina imaju vozačku dozvolu i obično voze rabljene automobile, kupljene za nekoliko stotina dolara. Takvi auti učenicima služe za prijevoz do škole ako do nje nema javnog prijevoza. Neobična je to zemlja u kojoj je sve napravljeno po mjeri automobila. Nitko ne pješači, svi voze. A vozački ispit zajedno s dozvolom stoji 20 dolara, odvija se samo na poligonu. Čak ni vozačka škola nije uvjet.

U *Walt Whitman High School* nema klasičnih razreda. Nastava se odvija u kolegiji. Gost sam kolegija *Analitička geometrija*, Mrs. Walsek. Na satu je 15 učenika, 9 onih iz jedanaestog i 6 iz desetog razreda, dakle mlađih koji su "brži" od svoje generacije. Na ploči stoji: *Danas vježbamo...* *Danas ćemo posjetiti Mrs. V. V.* Moram pričati o sebi, svojoj školi, zemlji. Jedan je učenik bio u Zagrebu, drugi na našoj obali. Slijede pitanja učenika: što radimo iz matematike, razlikuju li se naši učenici od njih, kako se oblače...? Uvijek se dobro osjećam u razredu. U razgovoru prolazi cijeli sat pa će sljedeći put vježbati analitiku. Zadatak je nacrtati "jajoglavca" zadanog pomoću dijelova krivulja drugog reda i pravaca. Kad sam ga nacrtala,

šarmantno mi se smiješio.

Zanimljiv je bio kolegij organiziran za samo 6 učenika. Njima učenje teško ide pa ih učiteljica cijelu godinu uvodi u tajne poreškog sustava kako bi u životu korektno ispunjavali osnovne obveze prema državi.

Dio vremena rezerviran je za pomoć učenicima u odabiru kolegija za sljedeću godinu. Nastavnici učenike upućuju na teže ili lakše sadržaje prema njihovim sposobnostima, interesima i potrebama.

Javne škole nisu jedini izbor. Moguće je odabrati privatne škole koje počinju od vrtića i traju do kraja srednje škole. Primjerice, Waldorf škole, škole Marie Montessori ili škole koje vode različite crkve.

Dosta sam razgovarala s nastavnicima. Doznala sam da nemaju radikalnih reformi obrazovanja, velikih promjena, već se promjene provode korak po korak. Pitali su me o plaći. Neusporedivo je što možemo mi a što oni sa svojom plaćom. Ipak, ni američki prosvjetari nisu zadovoljni svojim položajem u društvu spram privrede, zdravstva... Eto, barem smo u nečem slični.

U Njemačkoj smo proveli četiri godine i to u Dortmundu, Ruhrska pokrajina.

I Nijemci imaju mogućnost pohađanja raznih privatnih škola od kojih bi svaka zasluživala da se o njoj piše. No najveći broj djece ide u državne škole. Obrazovanje počinje četverogodišnjom osnovnom školom (*Grundschule*). Sredinom četvrtog razreda roditelj dobiva detaljno mišljenje učitelja o svom djetetu i preporuku za daljnje školovanje. Roditelj može biti nezadovoljan tom preporukom, ali se dijete baš prema njoj dalje usmjerava.

Tri su tipa općih škola koje se nadovezuju na osnovnu. Najmanje je zahtjevna *Hauptschule* (HS), potom slijedi *Realschule* (RS) a najteža škola je gimnazija. Nastava je od osnovne pa do kraja srednje organizirana u klasičnim razredima. HS i RS traju do 10. razreda i nemaju mature. Nakon njih bira se struka (zanati, tehničari i sl.) Gimnazija traje od petog do trinaestog razreda i završava maturom (*Abitur*). Moguće je prelaziti

iz dviju manje zahtjevnih škola u gimnaziju. Uvjet su dobre ocjene uz preporuku nastavnika. Pri prijelazu u zahtjevniju školu nema polaganja nikakvih ispita. Ako pak učenik u gimnaziji teško napreduje, i bez suglasnosti roditelja prebacuje se u Realschule, pa čak i u Hauptschule. Oko 30% djece ide u gimnaziju. Kažu da su one u Bavarskoj najteže.

U Njemačkoj je najbolja ocjena 1, najlošija 5. Zanimljivo je bilo čuti da se može prijeći u viši razred i s nekom nedovoljnom ocjenom (primjerice iz zemljopisa). Za to postoje posebna pravila.

Ocjena nije javna. Učenik zna svoju ocjenu i možda ocjenu svojeg susjeda, ali ocjena se ne ističe pred razredom. Na taj način učenik se odgaja da poštuje privatnost druge osobe. Svaki pismeni ispit znanja pored ocjene rada sadrži i uspjeh razreda (Klassenspiegel), tu su podaci o tome koliko učenika ima koju ocjenu pa tako roditelji mogu usporediti uspješnost svojeg djeteta.

Ako ima previše nedovoljnih ocjena iz nekog pismenog ispita znanja, nastavnik mora ravnatelju obrazložiti zbog čega je tako. Ako to ravnatelj odobri, ocjene se upisuju, ali ne u imenik razreda. Naime, njega i nema. Svaki nastavnik ima popise razreda u kojima vodi nastavu i u svoju bilježnicu upisuje dojmove o učeniku. To znači da i razrednik ima podatke samo o svom predmetu. Druge će ocjene roditelji doznati obilazeći predmetne nastavnike. Za to je rezerviran po jedan dan u svakom polugodištu. Tog dana nema nastave.

Ocjena je ogledalo rada učenika tijekom cijele školske godine i ne može se u zadnji tren popraviti niti pokvariti. Sjećam se profesorice koja je s olakšanjem dva tjedna prije kraja školske godine izjavila da je zaključila sve ocjene.

Nema klasičnog ispitivanja. Nastavnik ne proziva učenike. Oni se javljaju na postavljena pitanja. Ocjenjuje se znanje ali i sudjelovanje. Štoviše, zalaganje učenika na satu vrlo je važna komponenta konačne ocjene. Nijemci kažu da tako bolje pripremaju svoju djecu za život.

Školska godina traje 35 tjedana, ljetni su praznici samo 6 tjedana. I to je zadano. Ostali tjedni odmora raspoređeni su tijekom školske godine, a različito u pojedinim pokrajinama, pa čak ponekad i u istoj pokrajini.

Mnogo praznika i relativno dobra plaća u prosvjeti razlog su što se Nijemci u velikom broju odlučuju za nastavničke studije. Ti su studiji dvopredmetni (primjerice matematika i tjelovježba).

Nastava se u Njemačkim školama odvija uvijek od jutra. Popodne se organiziraju razne slobodne aktivnosti. Zanimljivo je da učenike puštaju kući nakon četvrtog sata ako je u 9 sati ujutro temperatura u školi 25° ili više (*Hitzefrei*) a poslije nema nikakve nadoknade sati.

Gradivo matematike svladava se vrlo polako i sistematično. Tako je primjerice cijeli peti razred posvećen decimalnim brojevima, šesti razlomcima. Na kraju 10. razreda gimnazije učenici biraju osnovni ili napredni tečaj. Osnovni tečaj znači 3 + 3 + 3 sata matematike tjedno u preostala tri razreda, napredni 6 + 6 + 6. Napredni tečaj vodi vrlo daleko, do determinanti, matrica, vektorskog prostora.

Natjecanja u matematici organizirana su na za nas vrlo neobičan način. Nastavnik daje dobrim učenicima zadatke koje je dobio iz Ministarstva prosvjete. Učenik te zadatke rješava kod kuće. Ako pokaže odgovarajuće znanje, ide u drugo kolo natjecanja.

I za kraj nešto što mi se posebno usjeklo u pamćenje, a vezano je uz oba sustava. Ne inzistira se na memoriranju činjenica, radilo se o matematici ili povijesti. Važno je shvatiti lekciju i primijeniti znanje.

S druge strane, nastavnici ne rade pod pritiskom da su stalno u zaostatku i da moraju odraditi određeni broj sati. Opušteni su i ležerni i to se njihovo ponašanje prenosi i na učenike.